

აგროტურიზმი - სოფლის მულტიფუნქციური განვითარების გზა

ნინო შაფათავა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

ლელა ხარტიშვილი

თსუ-ს სოციალურ და პოლიტიკურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია აგროტურიზმის რაობა, აგროტურისტული საქმიანობის ძირითადი პრინციპები და მისი შემადგენელი ძირითადი ელემენტები. რამდენადაც აგროტურიზმზე გაზრდილი მოთხოვნა დღეისათვის განიხილება როგორც შემოსავლის მნიშვნელოვანი წყარო სასოფლო დასახლებების ფერმერთათვის და საკომლო მეურნეობებისთვის, ის სოფლის მულტიფუნქციური განვითარების ერთ-ერთ უმთავრეს გზას წარმოადგენს.

სოფლის მრავალფუნქციური განვითარება გულისხმობს სოფლის გააქტიურებას, დასაქმების ახალი შესაძლებლობების შექმნას, უმუშევრობის დაძლევას და სოფლის რესურსების გამოყენებით ბიზნეს საქმიანობის დივერსიფიკაციას, როდესაც სოფლის საზოგადოება დაკავშირებულია როგორც სოფლის მეურნეობასთან, ასევე სხვა ალტერნატიულ ეკონომიკურ დარგებთან.

სოფლის მრავალფუნქციური განვითარება წარმოადგენს „თემატური

სოფლების განვითარების“ საფუძველს, რაც, ბოლო დროს, ასე ხშირად გვესმის სხვადასხვა საერთაშორისო პროექტების და ღონორების მხრიდან.

მრავალფეროვანი მიმართულების მქონე სოფლის განვითარების სტრატეგია მოიცავს სოფლის ეკონომიკის დივერსიფიკაციას, რაც ემიჯნება მონოფუნქციონირებას, რომელიც როგორც წესი, გულისხმობს მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებისა და ნედლეულის წარმოებას.

საკვანძო სიტყვები: აგროტურიზმი, ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა, ფერმერული მეურნეობა, სასოფლო განვითარების პოლიტიკა

შესავალი

აგროტურიზმი წარმოადგენს ტურისტებისა და ვიზიტორების მოზიდვის პრაქტიკას ისეთ ზონაში, რომლის პირველად დანიშნულებასაც სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს, ამდენად, აგროტურიზმის ძირითადი პრინციპების გათვალისწინებით, აგროტურისტული მომსახურების/პროდუქტის მომწოდებელს უნდა ჰქონდეს:

1. სანახაობა, ანუ რაღაც, რასაც ვიზიტორი ნახავს;
2. აქტივობა, ანუ საქმე, რასაც ვიზიტორი დააკვირდება / გააკეთებს / მიიღებს მონაწილეობას;

3. პროდუქტი, ანუ რაღაც, რასაც ვიზიტორი იყიდის ადგილზე.

ამ პრინციპების გათვალისწინებით, ზოგადად, აგროტურისტული საქმიანობის განხორციელების დროს რეგიონის/თემის ადგილობრივი მკვიდრი მომხმარებელს სთავაზობს ტურს საკუთარ მეურნეობაში, რათა ვიზიტორმა გამოცდილება მიიღოს / ნახოს თუ როგორ ითესება, იზრდება ესა თუ ის კულტურა, როგორ ხდება მოსავლის აღება, ან როგორ ხდება ადგილობრივად მოყვანილი პროდუქციის დამუშავება (მაგ. ყველის / სულგუნის ამოყვანა, ჩურჩხელის, მურაბის / ჯემის, ტყემლის სანებლის და სხვ. მომზადება) ანუ, ისეთი გამოცდილებისა და შთაბეჭდილების მიღებას, რასაც მომხმარებელი ვერ მიიღებდა თავის ჩვეულ საცხოვრებელ გარემოში. ხშირად აგროტურისტულ მეურნეობაში მომხმარებელს სთავაზობენ დაბინავებასაც და მეურნეობის ზოგიერთ ასპექტში ცოდნის მიღებასა და უნარების ათვისებასაც.

ძირითადი ტექსტი

აგროტურიზმი ხელს უწყობს გლეხისა თუ ფერმერის შემოსავლების ზრდას და სასოფლო თემების ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას. ამავდროს, ის ხელს უწყობს ადგილობრივი სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის რეალიზაციას პირდაპირი მარკეტინგის

საშუალებით და ბიძგს აძლევს თემებსა და სასოფლო დასახლებებში მომიჯნავე ეკონომიკური საქმიანობების განვითარებას. გარდა დაბინავეების, კვებისა თუ სხვა მომსახურების საშუალებით მიღებული მატერიალური სარგებელისა, აგროტურიზმს არამატერიალური სარგებელიც მოაქვს, როგორიცაა: ადგილობრივი ბუნების, კულტურისა თუ ისტორიული ღირებულებების პოპულარიზაცია და აღიარება. შესაბამისად, აგროტურიზმზე გაზრდილი მოთხოვნა დღეისათვის განიხილება როგორც შემოსავლის მნიშვნელოვანი წყარო სასოფლო დასახლებების ფერმერთათვის და საკომლო მეურნეობებისთვის.

აგროტურიზმის საშუალებით სოფლის მეურნეობა მჭიდროდ უკავშირდება მომსახურების ისეთ უმსხვილეს სექტორს, როგორიცაა ტურიზმი. აგროტურიზმში პირველი რიგის საქმიანობას სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს, ამდენად, მისი ძირითადი შემადგენელი ელემენტებია:

1. ფერმერი / გლეხი / აგრო მენარმე,
2. სოფელი, და
3. სოფლის მეურნეობა

სოფლის მრავალფუნქციური განვითარება გულისხმობს სოფლის გააქტიურებას, დასაქმების ახალი შესაძლებლობების შექმნას, უმუშევრობის დაძლევას და სოფლის რესურსების გამოყენებით ბიზნეს საქმიანობის დივერსიფიკაციას, როდესაც სოფლის საზოგადოება დაკავშირებულია როგორც სოფლის მეურნეობასთან, ასევე სხვა ალტერნატიულ ეკონომიკურ დარგებთან.

პროფესორ მ. შნაიდერის თანახმად „მრავალფუნქციური განვითარება მოიცავს სოფლად მზარდი რაოდენობის ახალი არასასოფლო-სამეურნეო ფუნქციების დანერგვას, როგორიცაა წარმოება, ვაჭრობა და მომსახურებები. სოფელი არ არის მხოლოდ ტრადიციული ფერმერებით დასახლებული ტერიტორია, სადაც მხოლოდ სოფლის მეურნეობის პროდუქტი იწარმოება, არამედ ეროვნული ეკონომიკის ინტეგრირებული (კომპლექსური) ნაწილია, ადგილი სადაც მოსახლეობა ჩართულია მეურნეობის ალტერნატიულ დარგებში, აქვთ სამუშაოს ფართო არჩევანი და მეტი შემოსავალი“.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ტერმინი „აგრობიზნესი“ დანერგეს დღევანდელ და გოლდბერგმა 1957 წელს, რომლებმაც ის პირველად გამოიყენეს ნაშრომში „აგრობიზნესის ცნება“. აგრობიზნესით ისინი აღნიშნავენ „ფერმერთა ინტეგრაციის სისტემას“ კვების პროდუქტების მიწოდებისა და გადამუშავების ღირებულების ჯაჭვთან.

სოფლის მრავალფუნქციურ განვითარებაზე ზრუნვა ევროპაში 1960–იანი წლებიდან შეიმჩნევა, როცა ქალაქებში გაიზარდა არასამეურნეო ბიზნეს ინიციატივები, რამაც პატარა ქალაქების დეგრადაცია გამოიწვია. ტექნოლოგიისა და ინდუსტრიის სწრაფმა განვითარებამ, დემოგრაფიულმა ცვლილებებმა, ბევრი ევროპული ქვეყნის პროგრესულმა ურბანიზაციამ, სოფლის მოსახლეობის ქალაქების მიმართულებით მიგრაციამ, ასევე დაბერების პროცესებისა და ეკონომიკური ცვლილებების შედეგად მცირე ზომის დასახლებების დეპოპულაციამ დიდი გავლენა მოახდინა საასოფლო ტერიტორიების, სოფლისა და სოფლის მეურნეობის ტრადიციულ სურათზე.

სოფლის მრავალფუნქციური განვითარება წარმოადგენს „თემატური სოფლების განვითარების“ საფუძველს რაც, ბოლო დროს, ასე ხშირად გვეხვება სხვადასხვა საერთაშორისო პროექტების და დონორების მხრიდან.

მრავალფეროვანი მიმართულების მქონე სოფლის განვითარების სტრატეგია

მოიცავს სოფლის ეკონომიკის დივერსიფიკაციას, რაც ემიჯნება მონოფუნქციონირებას, რომელიც როგორც წესი, გულისხმობს მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებისა და ნედლეულის წარმოებას.

სოფლის მრავალფუნქციური განვითარების საწყის ელემენტებში მოიაზრება: (კამინსკი, 1995):

- სასოფლო-სამეურნეო სანარმოო საქმიანობა (ფერმერული საქმიანობა, ე.ი. მემცენარეობა და მეცხოველეობა).
- არასასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა, რომელიც პირდაპირაა დაკავშირებული სოფლის მეურნეობასთან:
- სოფლის მეურნეობის მასალებისა და საშუალებების უზ-

რუნელყოფა;

- წარმოების მომსახურება (მ.გ. მექანიზაცია, აღდგენითი და სამშენებლო საქმიანობა, და სხვ.);

- სამეურნეო პროდუქციის შეძენა, შენახვა ტრანსპორტირება და ვაჭრობა.

არასასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა, რომელიც არაპირდაპირ კავშირშია სოფლის მეურნეობასთან, მათ შორის:

- სოფლის ტურიზმი და აგროტურიზმი (დასვენებისა და დღესასწაულების ორგანიზება, კვების პროდუქტებითა და სამეღებით მომსახურება, განთავსება);

- სატყეო მეურნეობა

- ლანდშაფტის მოვლა და გარემოს დაცვა.

ყველა სხვა პროდუქცია და მომსახურება, რომელსაც არ აქვს კავშირი სოფლის მეურნეობასთან (საჯარო, საზოგადოებრივი მომსახურება და საქმიანობები, მცირე და საშუალო ზომის საწარმოები, რომლებიც სხვადასხვა ბიზნესს აწარმოებენ). ევროპის სასოფლო განვითარების პოლიტიკა - „საყოველთაო სოფლის მეურნეობის პოლიტიკა“ (CAP, 1980 წ) ითვალისწინებს წარმოების ინტენსიურ გაძლიერებას, გამოუყენებელი მიწების ათვისებას, სოფლად ახალი არასასოფლო-სამეურნეო ფუნქციების შემოღებას, მეურნეობის ალტერნატიული დასაქმების ფორმების წახალისებასა და სტრუქტურული პოლიტიკის მხარდაჭერას.

საქართველოს სოფლის განვითარების პოლიტიკაც ევროპის სასოფლო განვითარების პოლიტიკას ეფუძნება, რომლის მიზანი ქვეყნის რეგიონალური განვითარებაა, რეგიონების მხარდაჭერისა და განვითარების დონეში არსებული დისბალანსის შემცირების გზით. საქართველო, სხვა სახელმწიფოების მსგავსად ცდილობს დააბალანსოს რეგიონებს შორის არსებული განსხვავებები სტრუქტურული ფონდების საშუალებით. ამგვარად, სტრუქტურული ფონდები წარმოადგენს დაფინანსების მთავარ წყაროებს სასოფლო განვითარების პოლიტიკისთვის.

იმის გათვალისწინებით, რომ ტურიზმი, მათ შორის აგროტურიზმი, განსაკუთრებულ როლს ასრულებს რეგიონულ განვითარებაში, ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციები, როგორიცაა

მსოფლიო ბანკი, ევროკავშირი და სხვ. რომლებსაც შესწევთ ძალა დაეხმარონ ეკონომიკურად ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს ტურისტული პოტენციალის განვითარებაში, საშუალებას აძლევს სასოფლო ტერიტორიებს მიიღონ ფინანსური დახმარება ევროპის რეგიონული განვითარებისა და საგრანტო ფონდების ფარგლებში.

ევროპის ქვეყნების გამოცდილება აჩვენებს, რომ სოფლის მრავალფუნქციური

განვითარების პროცესი მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს სახელმწიფოებისა და რეგიონების განვითარების სტრატეგიების ჩამოყალიბებისთვის და ამავედროულად აბათილებს დამკვიდრებულ ილუზიას, თითქოს ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული განსხვავებები ავტომატურად ბალანსდება.

სოფლის ტურიზმი, აგროტურიზმი და რეკრეაცია სოფლად მომხმარებელთა მოთხოვნის ზრდასთან ერთად განვითარდა. სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო სფეროებში დასაქმება მნიშვნელოვანი შემოსავლის წყარო გახდა მრავალი სასოფლო დასახლებისთვის, განსაკუთრებით ევროპაში, სადაც უკვე თვალნათლივ შესამჩნევია ტურიზმის განვითარებით მიღებული სარგებელი.

აგროტურისტული საქმიანობისთვის შესაფერის რეგიონებს, სადაც აგროტურისტული ფერმები და საწარმოები ფუნქციონირებს, შეიძლება ვუწოდოთ აგროტურისტული რეგიონები. ტურისტულ ლიტერატურაში ისინი ხშირად აგროტურისტულ დესტინაციებად მოიხსენიება და დაყოფილია ორ ჯგუფად:

1. ერთგვაროვანი პროფილის/ფოკუსის მქონე ტურისტული რეგიონები, სადაც ყველა აგროტურისტული საწარმო ერთ-სადაიმავე ან ძალიან მსგავს პროდუქტებს / მომსახურებებს სთავაზობს მომხმარებელს.

2. დივერსიფიცირებული აგროტურისტული რეგიონები, სადაც საწარმოები მრავალფეროვან აგროტურისტულ პროდუქციას / სერვისს სთავაზობენ მომხმარებელს.

საქართველოს მაგალითით თუ ვიმსჯელებთ, აგროტურისტული მენარმეების უმეტესობა ერთი ფოკუსის მქონე დესტინაციაზე

მდებარეობს. თვალსაჩინო მაგალითია კახეთის რეგიონი, სადაც ადგილობრივი საზოგადოების კონსოლიდაციით შეიქმნა ღვინის აგროტურისტული რეგიონი. ერთგვაროვანი პროფილის მქონე რეგიონების სისუსტეს ინვესტ მრავალფეროვანი პროდუქტის / სერვისების სიმცირე და ფერმებს შორის მიმდინარე მძაფრი კონკურენცია. ფერმებს შორის კონკურენცია უფრო ინტენსიური ხდება ტურისტების რიცხვის კლების დროს, რაც უპირველეს ყოვლისა აგროტურისტულ სერვისებზე ფასების შემცირებით ვლინდება. ერთგვაროვანი პროფილის სერვისები ასევე არახელსაყრელია სეზონის გახანგრძლივების თვალსაზრისით.

დივერსიფიცირებული ტურისტული პროდუქტის მქონე რეგიონში აგროტურისტული მენარმეები არ უწევნ ერთმანეთს პირდაპირ კონკურენციას. აქ დარგობრივი სპეციალიზაციისა და თანამშრომლობის მეტი საშუალებაა. ასევე მეტია აგროტურისტული სერვისების ხანგრძლივად გამოყენების შესაძლებლობა.

თუ გავითვალისწინებთ მსოფლიოში დამკვიდრებულ აგროტურისტულ პრაქტიკას, რაც ორი დიდი ინდუსტრიის - სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის კომბინაციით მიიღება, თამამად შეგვიძლია ვთქვათ რომ საქართველოს აგროტურიზმის განვითარების დიდი პოტენციალი აქვს. საქართველოს სოფლებში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების მოყვანა და მოვლა-შენახვა დღემდე ტრადიციული მეთოდებით ხდება. ამის კარგი მაგალითია ქვევრში ღვინის დაყენებისა და შენახვის უძველესი ტრადიციები, რაც 2013 წლიდან იუნესკოს არა-მატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობად იქნა აღიარებული.

ტურიზმის მრავალი მკვლევარი აღნიშნავს ხაზგასმით, რომ ბოლო დროს დრამატულად შეიცვალა ტურისტთა მოტივაცია დესტინაციის არჩევის დროს და ამჟამად მათი ინტერესის საგანს უფრო მეტად კონკრეტული და სპეციფიკური ტურისტული პროდუქტი, ენთუზიაზმით სავსე აქტივობა და, რაც მთავარია, უფრო ხარისხიანი გამოცდილების მიღება წარმოადგენს. უფრო მეტიც, სათემო და სოფლის ტურიზმი დღეს ევროპის ტურისტული ბაზრის ერთ-ერთი წამყვანი ტენდენციაა. ამ მიმართულებით არსებული სტატისტიკური მონაცემები ადასტურებს, რომ

სასოფლო ტურიზმის წილის ზრდა ბაზარზე სამჯერ აღემატება ზოგადად ტურიზმის ზრდის მაჩვენებელს. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის გათვლებით ყოველწლიურად მოსალოდნელია ამ სეგმენტში 6%-ანი ზრდა, მაშინ როცა ზოგადად ტურიზმის ზრდის წლიური მაჩვენებელი 2%-მდეა ნავარაუდები.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემებით საქართველოში ტურიზმის გავლცელებული სახეებიდან აგროტურიზმს 1% უჭირავს. თუ გავითვალისწინებთ ქვეყანაში შემოსული ტურისტების რაოდენობას (2016 წელს - 6 მლნ-ზე ვიზიტორი, მათ შორის 43% შემოსულია დასვენების მიზნით), აქედან გამომდინარე, შეგვიძია ვივარაუდოთ, რომ აგროტურისტული მიზნით ქვეყანაში 30 000 ადამიანი ჩამოვიდა.

დასკვნა

თუ გავითვალისწინებთ, რომ აგროტურიზმი მდგრადი სასოფლო ტურიზმის ისეთ ფორმას წარმოადგენს, რომლის საშუალებითაც ტურისტს შესაძლებლობა ეძლევა გაცნოს სოფლის მეურნეობის სფეროს, კონკრეტული არეალის სასოფლო-სამეურნეო სპეციალიზაციას, ადგილობრივ პროდუქციას, ტრადიციულ სამზარეულოს, რენვისა და ხელსაქმის ნიმუშებს, ადგილობრივი მოსახლეობის კულტურას, ტრადიციებს, და ყოველდღიური ცხოვრების ყოფით ელემენტებს, და ამავდროულად ფოკუსირებას მოვახდენთ აგროტურიზმის სამ ძირითად პრინციპზე, დავინახავთ, რომ საქართველოს აგროტურისტული რეგიონების პოტენციალი საკმაოდ მიმზიდველი და შთამბეჭდავია სოფლების მრავალფუნქციური განვითარებისთვის, რაც ჯეროვანი დაგეგმვისა და სათანადო ღონისძიებების გატარების შედეგად პოზიტიურ სოციალურ-ეკონომიკურ ცვლილებებს მოუტანს ქვეყანას, ხელს შეუწყობს რეგიონული ბრენდების ჩამოყალიბებას და შემოსავლის დამატებითი წყაროების შექმნას აგრომეურნეობისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა / REFERENCES:

1. M. Shnaider, Agritourism, 2008. CAB International
2. Davis, Goldberg, «Notion of Agritourism», 1957

3. Travel and Tourism: a Job Creator for Rural Economies, 2000
4. Kaminsky, Elements of Multifunctional Development of Rural Communities, 1995
5. The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe Investing in Rural Areas, July, 2011

AGRITOURISM - THE WAY OF MULTIFUNCTIONAL DEVELOPMENT OF RURAL COMMUNITIES

Nino Shapatava - PhD in Business Administration
Lela Khartishvili - PhD Student, TSU Faculty
of Social and Political Sciences

RESUME

The present article refers to the notion of agritourism, its key principles and key elements. While increased demand on agritourism today it is foreseen as one of the important sources of income generation for rural farmers and households, it represents a significant way of multifunctional development of rural communities.

The multifunctional development of rural communities entails activation of rural settlements, creation of new employment opportunities, fighting unemployment and diversification of business activities through utilization of rural resources, where the rural population is engaged in both: agriculture and alternative economic sectors.

The multifunctional development of rural communities creates grounds for “development of thematic villages” - frequently referred to different international projects and donors.

The multifunctional development strategy of rural communities involves diversification of rural economies apart from mono-functioning that in turn considers production of only agricultural products and raw materials.

Key words: agritourism, tourism, agriculture, farming, rural development policy.